

СЕМАНТИЧНА КОНГРУЕНТНІСТЬ СЛІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТИШІ

Об'єктом дослідження є осмислення семантичного навантаження слів на позначення поняття тиші (типологічні аспекти). У статті аналізуються слова англ. *silent, quiet*, укр. *тиша, мовчання*, рос. *тишина, молчание*, їх ізоморфні та аломорфні риси.

Слова творять чудеса – заміщують інші слова, фасцинують образи, описують невербальні знаки [1; 2], акумулюють людський досвід, модулюють картини світу тощо. Слова виступають також дескриптивним засобом творення образу [3]. Метою статті є проаналізувати семантичну конгруентність слів на позначення тиші в англійській, українській та російській мовах.

Поняття тиші номінуються у зазначених мовах словами англ. *silence*, укр. *тиша*, рос. *тишина*. Тиша в англійській мові номінується в основному лексемою *silence* та її спорідненими одиницями. Пор. англ. *Whereof we cannot know, thereof must we be silent* [4: 74]. *All the kids were silent* [4: 136]. *...they were laughing silently, so hard it made their noses redden, and their eyes water* [4: 168]. *...whose tender faces gazed back at her in stony, silent hope* [4: 188]. *I could bear the silence no longer* [4: 191].

Слово *silence* корелює із станом людини (*homo-silence*) та природи (*nature-silence*). Семантична конгруентність слів англ. *silence*, укр. *тиша* рос. *тишина* в основному збігається, але значення слов'янських слів позначено конкретизацією, розмежуванням. *Мовчання* корелює тут з людиною, а *тиша* – з природою та артефактами. Пор. *У теремі панувала тиша...* Вони повідомляли, що на валах тихо. *В стані Володимира не чути нічого* [5: 163]. *Десь у темряві й тиші, які оповили Поділ... почувся шум. – Мовчіть! – Крикнув воєвода Корсак на воїв, що гомоніли недалеко на валу. Вої замовкли* [5: 166]. *Мир і тиша повинні стояти в полянській землі* [5: 117].

Прозорою є колокація слів на позначення відповідно тиші (а) та мовчання (б) в поетичних творах М. Цветаєвої.

Пор. рос.

а) как дни тихи [6: 36].

Тихонько пальцем барабана [6: 40].

В церковной тишине [6: 42].

И тихо тронусь в путь [6: 56].

Камень, кинутый в тихий пруд [6: 66].

б) Безмолвен рот его, углами вниз [6: 38].

Присядем молча мы [6: 43].

Качала бы – молчала бы – потупивши глаза [6: 10].

Молча: слушай! [6: 311].

Контактне вживання у віршах М. Цветаєвої номінацій на позначення тиші та мовчання є вельми валідними для розпізнання їх семантичного дизайну.

Пор. *Мой голос впервые – тих, рот – нем* [6: 51]; *А мне от куста – тишины той, – между молчаньем и речью* [6: 303].

Словам на позначення невербальної дії мовчання притаманна тенденція до актуалізації конотативного значення та стилістичних засобів оксюморона, перифрази, метафори, епітета, синестезії тощо. Пор. англ. *There is terrible silence* [4:32]. *Have you been receiving silent calls?* [4: 34]. *The man lowered body into the silent cold hell* [4: 127]. *He was silent and pale* [7: 116]. *The words stunned him, like a knife at his heart* [7: 444]; рос. *встречаю в беззвучно звенящей ночи* [6: 65], *ты пришел в снеговой тиши* [6: 68], *Тишайший Георгий* [6: 161], *голос всех безголосых* [6: 201], *тише ты и я травы* [6: 221]; укр. *зупинившись на якусь мить, повів тихо, суворо, поважно* [5: 102]; *І тут Михайло замовк. У палаті була така тиша, що всі чули, як кипить віск у шандалах, важко дихають мужі не лавах* [5: 103].

Одним із референтів прислів'їв стало людське мовчання:

Пор. англ. *Speech is silver; silence is gold; Give every man thy ear, but few – thy voice; He that talks much, lies much; Still waters run deep; Be aware of silent dog and still water*; укр. *У тихому болоті чорти водяться; Тиха вода греблі рве; Діла на копійку, а балачок на карбованець*.

Позначення тиші в англійській мові актуалізують також слова *quiet, still, dumb* з однойменною семою. Перекладацькі еквіваленти допомагають зрозуміти семантичні розбіжності слів на позначення спільного референта – тиші.

Пор. англ. *Emily Dickinson:*

Life, and Death, and Giants – such as these – are still [8: 168].

Th. Eliot:

Our dried voices, when we whisper together are quiet and meaningless [8: 292].

M. Moore:

Dumbly calling, deafly listening [8: 312].

рос. *В. Маркова:*

Жизнь и смерть – гиганты –

Их не слышно – молчат [8: 168].

А. Сергеева:

Бормочем вместе тихо и сухо, без чувства и сути [8: 293].

П. Грушко:

Весь этот зов немой и слух оглохший [8: 313].

Пор. англ. – *These are still* – рос. *Их не слышно – молчат*; англ. *dried voices... are still*; рос. *бормочем ... тихо*; англ. *dumbly calling* – рос. *зов немой*.

Англ. слова *still, quiet* корелюють із тишею в межах певної колокації. Ми можемо розмовляти та поводитися тихо (*quietly*), мовчки (*silently*) ми розмовляємо метафорично, не в прямому сенсі. Підтекстова імпліцитна тиша може оживати, вербалізовуватися експліцитно у мові транслятора.

Longfellow :

- And the smoke rose slowly,
slowly
- Through the tranquil
air of morning [8: 86].
- Wide through the landscape
Of his dreams
- The lordly Niger flowed [8: 100].

- And nights devoid of ease [8: 104].

И. Бунин:

Дым струился тихо, тихо.
В блеске солнечного утра [8: 87].

М. Михайлов:

Тихо царственный Нигер катился под ним,
Уходя в безграничный простор [8: 101].

И. Анненский:

И ночью в тревожной тиши [8: 105].

Синестезія (грецьке synaesthesia "сприймати, відчувати разом") – універсальне явище в поетичному просторі [9: 130-144]. Поєднання різних відчуттів (зору, слуху, дотику, смаку й нюху) у феноменах бачення звуків, слухання фарб експлікується поетично у вербалізації тиші.

Пор. англ.

Bryant:

Through the rosy depth [8: 74].

Зинкевич. :

Сквозь розовую тишь [8: 75].

Осмилення відтворення образів першотвору в трансляторі є вельми а к т у а л ь н и м з огляду на розпізнання конгруентності та еквівалентності корелюючих слів, шляхів трансформації в іншомовне культурне середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Рудик І.М. Реактивне мовчання у діалогічній єдності питання – відповідь // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2003. – № 611. – С. 144-146.
2. Анохіна Т.О. Смысловое навантаження паузи у семантичному просторі англійського мовлення// Вісник Сумського державного університету. – 2002. – № 4 (37). – С. 5-8.
3. Мірошніченко В.В. Філософія відображення авторської концепції художнього твору в перекладі // Між. вуз. зб. наук. праць. – Суми: СумДУ, 1999. – С. 104-114.
4. New Writing 8. / ed. by Tibor Fischer and Lawrence Norfolk. – Vintage: the British Council. – 1999. – 575 p.
5. Склярєнко С.Д. Володимир. – К.: Держ. вид. худ. літератури, 1962. – 545 с.
6. Цветаева М. Сочинения в двух томах: Т.1. – Минск: Народная Асвета, 1989. – 545 с.
7. Steel, Danielle. Jewels. – USA: A Dealt Book. – 1993. – 471 p.
8. Американская поэзия в русских переводах 19-20 века. – М.: Радуга, 1983. – 667 с.
9. Романенко О.В. Функціональні особливості синестезії в поезії німецьких романтиків // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – № 2 (13) – С. 40-44.

Матеріал надійшов до редакції 10.04.2005 р.

Анохина Т.О. Семантическая конгруэнтность слов, обозначающих понятие тишина.

Объектом исследования являются слова, обозначающие понятие тишины. Внимание фокусируется на семантическом наполнении слов англ. silent, quiet; укр. тиша, мовчання; русск. тишина, молчание, их изоморфных и алломорфных чертах.

Anokhina T.O. Semantic congruence of the words denoting silence.

The article deals with the words referring to the notion of silence. Attention is focused upon the semantic charge of the English words silent, quiet; Ukr. тиша, мовчання and Russian тишина, молчание.